

**Методичні вказівки
до самостійної роботи студентів
з вивчення дисципліни «Економічна теорія»
Частина 1**

Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний технічний університет

**Методичні вказівки
до самостійної роботи студентів
з вивчення дисципліни «Економічна теорія»
Частина 1**

Вінниця
ВНТУ
2019

Рекомендовано до друку Методичною радою Вінницького національного технічного університету Міністерства освіти і науки України (протокол № 5 від 24.01.2019 р.)

Рецензенти:

В. В. Зянько, доктор економічних наук, професор

І. В. Шварц, кандидат економічних наук, доцент

Методичні вказівки до самостійної роботи студентів з вивчення дисципліни «Економічна теорія». Ч.1. / Уклад. Л. Д. Глущенко, Т. М. Пілявоз. – Вінниця : ВНТУ, 2019. – 56 с.

Наведений в методичних вказівках комплекс містить інформаційний обсяг навчальної дисципліни, питання для самостійного опрацювання, типові задачі з розв'язком, завдання для самостійного розв'язування, тести, а також питання на залік та рекомендовану літературу і сприяє більш глибокому засвоєнню навчального матеріалу студентами та надає можливість його самостійного опрацювання.

Навчальне видання

**Методичні вказівки до самостійної роботи студентів
з вивчення дисципліни «Економічна теорія»
Частина 1**

Укладачі: *Лариса Дмитрівна Глущенко*
Тетяна Миколаївна Пілявоз

Рукопис оформила *Т. Пілявоз*

Редактор *Т. Старічек*

Оригінал-макет виготовив *О. Ткачук*

Підписано до друку __. __. 201__ р. Формат 29,7×42¼. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний. Ум. друк. арк. __, __.
Наклад 40 (1-й запуск 1–21) пр. Зам. № 2019-__.

Видавець та виготовлювач
Вінницький національний технічний університет,
інформаційний редакційно-видавничий центр.
ВНТУ, ГНК, к. 114. Хмельницьке шосе, 95, м. Вінниця, 21021. Тел. (0432) 65-18-06.
press.vntu.edu.ua; *E-mail*: kivc.vntu@gmail.com.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»	6
ЗАВДАННЯ ТА ТЕСТИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИКОНАННЯ	Ошибка! Закладка не
ТЕМА №1 Вступ. Економічна теорія: предмет, методи, функції.....	
ТЕМА №3 Типи економічних систем. Ринкова система та закономірності її функціонування.....	
ТЕМА №4. Підприємництво: суть, форми і роль у суспільстві	
ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ З ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»	54

ВСТУП

Метою викладання навчальної дисципліни «Економічна теорія» є оволодіння студентами знаннями з економічної теорії на основі системного вивчення економічних категорій та законів, що дасть можливість формувати наукові уявлення щодо змісту, структури та особливостей функціонування економічної системи.

У результаті виконання самостійних завдань студент повинен:

– **знати:** зміст основних термінів, понять і категорій економічної теорії; суті, типів та основних елементів економічних систем; форм і видів власності; форм організації суспільного виробництва; закономірності функціонування ринкової системи та її елементів; аспекти сучасного підприємства, витрати виробництва та прибуток підприємства; основні форми доходів власників економічних ресурсів; суть та причини інфляції й безробіття; структуру та особливості національної економіки; методи державного регулювання ринкової економіки; сутність та призначення банківської, фінансової та податкової систем держави; механізми зовнішньої політики; основні моделі економічного зростання; теоретичні засади міжнародного співробітництва;

– **вміти:** володіти категоріальним апаратом та методологією дослідження; аналізувати особливості розвитку та становлення економічних відносин між людьми у процесі господарської діяльності; аналізувати взаємодію економічних суб'єктів у процесі створення матеріальних благ при обмежених ресурсах; застосовувати діалектичні методи економічного аналізу при дослідженні елементів ринкового механізму; аналізувати проблеми, пов'язані з розвитком грошово-кредитних відносин, податкової системи та державного регулювання; оцінювати вплив на економічні процеси зовнішніх факторів, тенденції розвитку світової економіки.

Самостійна робота студентів – це:

– підготовка до аудиторних занять (лекцій, практичних тощо);
– виконання завдань з навчальної дисципліни протягом семестру;
– робота над окремими питаннями з тем, які містить навчальна дисципліна, і які згідно з робочою навчальною програмою винесені на самостійне опрацювання студентів;

– підготовка до всіх видів контрольних випробувань, у тому числі до курсових, модульних і комплексних контрольних робіт;

– виконання курсової роботи та завдань, передбачених програмою практики.

СРС складається з завдань для самостійного розв'язування, питань для самостійного опрацювання та тестових завдань для перевірки засвоєння теоретичного матеріалу. Самостійна робота студента над засвоєнням навчального матеріалу може виконуватися у бібліотеці, навчальних кабінетах і лабораторіях, комп'ютерних класах, а також в домашніх умовах.

На самостійне опрацювання студентів виносяться навчальні матеріали:

- за рівнем складності доступні для самостійного вивчення;
- що розширюють, доповнюють, деталізують знання основ, викладачів в базовому курсі;
- аналогічні вивченим, побудовані на принципах, вже розглянутих у попередніх темах;
- спрямовані на формування навичок та стійких знань: задачі, тести, питання для самоперевірки;

Основною формою контролю та оцінювання самостійної роботи студентів є проведення контрольних заходів (поточний та підсумковий контроль). Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Підсумковий контроль передбачає семестровий контроль.

Контроль СРС здійснюється залежно від виду самостійної роботи і передбачає такі форми: тестування; контрольні питання після кожної лекції; співбесіда; захист курсових робіт; колоквиуми; звіти з виконання практичних робіт; інші форми.

Форми самостійної роботи студентів, форми контролю та звітність

Види та форми самостійної роботи студентів	Форми контролю та звітності
1. Вивчення обов'язкової та додаткової літератури, конспектів лекцій тощо	1. Активна участь в різних видах аудиторних занять
2. Підготовка до практичних занять	2. Активна участь у практичних заняттях
3. Підготовка до контрольних робіт та інших форм поточного контролю	3. Написання контрольної роботи тощо
4. Підготовка курсової роботи	4. Захист курсової роботи

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»

Тема № 1. Вступ. Економічна теорія: предмет, методи, функції

Основні етапи розвитку економічної теорії. Предмет економічної теорії та його інтерпретація в різних школах. Характеристика основних шкіл та течій економічної думки: меркантилізм, фізіократична школа, класична політична економія, критичний напрям політичної економії, марксистська економічна теорія, маржиналізм, історична школа, теорія імперіалізму, кейнсіанство, неоліберіалізм, неоконсерватизм, інституціоналізм. Місце економічних знань у житті людини. Функції економічної теорії. Методи пізнання та дослідження економічних явищ. Роль економічної теорії у розвитку суспільства.

Література [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12].

Тема № 2. Форми організації суспільного виробництва. Теорія товару і грошей

Економічні потреби суспільства. Ієрархія економічних потреб. Безмежність потреб. Закон зростання потреб. Механізм дії закону зростання потреб. Споживчі блага. Споживче благо як засіб задоволення потреб. Економічні інтереси, їх взаємозв'язок з потребами, споживанням і виробництвом.

Форми організації суспільного виробництва. Закономірності розвитку та прогрес суспільного виробництва. Виробництво як суспільний процес (виробництво, розподіл, обмін та споживання). Фактори виробництва (економічні ресурси) та їх види. Крива виробничих можливостей. Структура і форми суспільного виробництва. Умови та причини виникнення товарного виробництва. Характерні риси товарного виробництва.

Товар і його властивості. Товар. Властивості товару. Споживна вартість. Вартість. Мінова вартість. Корисність. Цінність. Рідкість. Величина вартості товару. Продуктивність та інтенсивність праці та їх вплив на формування вартості.

Гроші як категорія товарного виробництва. Виникнення, суть та функції грошей. Еволюція грошових відносин. Види грошей. Закон грошового обігу. Грошова система та її елементи. Причини інфляції. Види та наслідки інфляції. Інфляція та забезпечення стабільності купівельної спроможності грошової одиниці.

Література [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 13, 14, 20].

Тема № 3. Типи економічних систем. Ринкова система та закономірності її функціонування

Типи економічних систем та критерії їх класифікації. Командно-адміністративна система. Ринкова система. Система економічних відносин. Організаційно-економічні та соціально-економічні відносини. Відносини власності. Економічний зміст і право власності. Типи (види) власності.

Суть ринку й об'єктивні умови його функціонування. Функції ринку. Класифікація ринків і їх загальні ознаки. Об'єкти ринкових відносин і структура ринку. Ринок споживчих товарів і послуг. Споживчий ринок та розвиток виробництва. Ринки виробничих ресурсів: засобів виробництва, землі і робочої сили.

Попит та пропозиція товарів. Попит та його фактори. Закон попиту. Крива попиту. Залежність попиту від ціни. Теорія раціональної поведінки споживача. Крива байдужості. Бюджетна лінія. Закон пропозиції. Крива пропозиції. Залежність пропозиції від цін. Взаємодія попиту та пропозиції. Ринкова рівновага і механізм її досягнення.

Поняття еластичності. Цінова еластичність попиту. Перехресна еластичність попиту. Товари-субститути та товари-комплементи. Цінова еластичність пропозиції. Фактори, що впливають на еластичність пропозиції.

Поняття інфраструктури ринку. Інфраструктура товарного ринку. Суть, функції та місце сфери обігу в ринковій економіці. Товарна біржа. Інфраструктура фінансового ринку. Фондова біржа. Інвестиційні кампанії. Довірчі товариства. Інфраструктура ринку праці.

Конкуренція та її функції. Види економічної конкуренції. Методи конкуренції. Цінова та нецінова конкуренція. Моделі ринку та їх характерні ознаки. Антимонопольне законодавство.

Література [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 13, 14, 21].

Тема № 4. Підприємництво: суть, форми і роль у суспільстві

Підприємництво: суть, форми і роль у суспільстві. Суть підприємництва. Форми, функції, принципи підприємництва. Роль підприємництва. Підприємство як основна форма господарювання. Види та організаційно-правові форми підприємств. Види діяльності підприємства. Господарські товариства та їх види. Засади нормативно-правового регулювання підприємництва в Україні. Ресурси підприємства. Капітал підприємства: суть, структура, оборот та кругообіг.

Література [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 13, 14, 15, 16, 17].

Тема № 5. Витрати виробництва і прибуток

Суть витрат виробництва. Економічні витрати та їх специфіка. Види витрат: зовнішні і внутрішні; постійні і змінні; витрати в короткостроко-

вому та довгостроковому періоді; граничні витрати; валові та сукупні витрати. Собівартість, її структура і значення.

Прибуток, його суть і структура. Функції прибутку. Норма прибутку і чинники, що її визначають. Види прибутку. Чистий прибуток і його джерела. Ціна виробництва та її структура. Показники рентабельності підприємства та фактори, що їх визначають. Резерви зростання прибутку підприємства. Використання чистого прибутку підприємства.

Література [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7,8, 13, 14, 15, 16, 17].

Тема № 6. Доходи від використання ресурсів в ринковій економіці. Зайнятість і безробіття

Основні форми доходів власників економічних ресурсів. Капітал і наймана праця. Робоча сила, її вартість та споживна вартість. Особливості заробітної плати як винагороди за труд. Фактори, які визначають заробітну плату. Номінальна і реальна заробітна плата. Сучасні системи оплати праці. Регулювання заробітної плати. Рента як доход від природних ресурсів.

Суть зайнятості та її форми. Ефективність зайнятості. Неповна зайнятість і безробіття. Безробіття, його причини, типи та наслідки. Розрахунок рівня безробіття. Рівень життя і його показники. Державне регулювання зайнятості. Сучасний стан соціального захисту в Україні: проблеми та перспективи розвитку.

Література [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 15, 16, 17, 20, 21].

Тема № 7. Національна економіка. Економічна діяльність держави

Національна економіка: суть, структура і особливості. Система національних рахунків. Валовий внутрішній продукт, його складові та різні способи обчислення. Номінальний та реальний ВВП. Валовий національний продукт. Національний доход та національне багатство.

Економічна діяльність держави. Система саморегулювання економіки. Необхідність і методи державного регулювання ринкової економіки. Форми та методи державного регулювання.

Сучасна банківська система та її рівні. Функції Національного банку України. Функції комерційних банків. Операції банків. Прибуток банку. Суть кредиту. Види кредиту. Принципи кредитування. Види відсоткових ставок. Номінальні і реальні відсоткові ставки. Вплив кредиту на економічні процеси.

Фінансова система: зміст, структура та функції фінансів. Бюджетна система. Державний бюджет, бюджетний дефіцит і державний борг.

Податкова система та податкова політика. Суть податків. Види податків. Принципи оподаткування.

Література [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 13, 14].

Тема № 8. Відтворення, економічне зростання та макроекономічна нестабільність

Відтворення та економічне зростання. Суть відтворення та його види. Модель кругообігу ресурсів, продуктів та доходу. Економічне зростання, його суть, типи, фактори і джерела. Передумови й характерні риси сучасного економічного зростання.

Макроекономічна нестабільність і нерівномірність економічного розвитку. Циклічність розвитку економіки. Класифікація економічних циклів. Теорії циклічних коливань.

Література [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 13, 14].

Тема № 9. Світове господарство і міжнародні економічні відносини

Суть і етапи розвитку світового господарства. Нерівномірність розвитку економіки окремих регіонів і країн світу. Основні характеристики світової економіки і стратегія сучасного економічного розвитку. Україна і світова економіка.

Система міжнародних економічних відносин. Міжнародна торгівля: форми, структура, напрями. Протекціонізм і вільна торгівля. Вільні економічні зони. Міжнародний поділ праці. Міграція робочої сили. Міжнародний рух капіталів і закономірності його розвитку. Міжнародні валютні відносини. Міжнародна економічна інтеграція. Міжнародні економічні організації: МВФ, МБРР, ЄС та їх роль у розвитку світової економіки. Основні форми міжнародного співробітництва України.

Глобалізація та соціально-економічні зміни. Причини виникнення глобалізації. Суть і класифікація глобальних проблем. Проблема негативних ефектів глобалізації. Глобальна екологічна проблема.

Література [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 13, 14].

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ З ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»

Основна

1. Ажнюк М. О. Основи економічної теорії : навч. посіб. / М. О. Ажнюк, О. С. Передрій. – К. : Знання, 2008. – 368 с.
2. Білецька Л. В. Економічна теорія: Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка : навч. посіб. / Білецька Л. В., Білецький О. В., Савич В. І. – [2-ге вид. переробл. та допов.]. – К. : Центр учб. літ-ри, 2009. – 688 с.
3. Бочан І. О. Основи економічної теорії: інституціональний підхід : навч. посіб. / Бочан І. О. – К. : Знання, 2012. – 211 с.
4. Економічна теорія : навч. посібник / [В. П. Решетило, Г. В. Стадник, Н. В. Можайкіна та ін.]; за заг. ред. В. П. Решетило; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Х. : ХНУМГ, 2014. – 290 с.
5. Економічна теорія: Політекономія : підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – [8-е вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання-Прес, 2012. – 719 с.
6. Касьяненко Л. М. Економічна теорія : навч. посіб. / Касьяненко Л. М.. – К. : Цул, 2015. – 224 с.
7. Небава М. І. Економічна теорія (в питаннях і відповідях) : навчальний посібник / М. І. Небава, І. М. Небава. – Вінниця : ВНТУ, 2008. – 230 с.
8. Отрошко О. В. Основи економічної теорії : навч. посібник / Отрошко О. В. — [2-е вид., перероб. та доп.]. – Київ : Знання, 2013. – 334 с.
9. Сучасні економічні теорії : навч. посіб. для самостійної підготовки до курсового та комплексного державного екзамену з економічної теорії / [Н. П. Мацелюх, І.А. Максименко, М.М. Теліщук та ін.]. – [2-ге вид. перероб та доп.]. – К. : «Центр учбової літератури», 2015. – 224 с.

Додаткова

10. Глобалізація світового господарства: геопросторовий вимір : монографія / [Любіцева О. О., Бабаріцька В. К., Яценко Б. П. та ін.]. – К. : Київ. ун-т, 2010. – 160 с.
11. Економічна теорія. Основи економічної теорії. Основи економіки: методичні матеріали до вивчення навчальної дисципліни / для студентів неекономічних спеціальностей / [уклад. Машика Ю. В., Палійчук Є. С., П'ясецька-Устич С. В. та ін.]. – Ужгород : Редакційно-видавничий відділ УжНУ, 2013. – 41 с.
12. Стадник Г. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посібник / Стадник Г. В., Решетило В. П., Штефан С. І.; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва імені О. М. Бекетова. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2014. – 230 с.
13. Козловський В. О. Основи підприємництва. Практикум. Част. 1. – Вінниця, 2014. – 351 с. [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://www.vak.vinnitsa.com>

14. Козловський В. О. Основи підприємництва. Практикум. Част. 2. – Вінниця, 2014. – 351 с. [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://www.vak.vinnitsa.com>

15. Методичні вказівки та завдання до проведення самостійної роботи з дисципліни «Економіка і організація виробництва» для студентів всіх спеціальностей. Ч. 1. / Уклад. Л. Д. Глущенко, Т. М. Пілявоз, М. В. Бальзан, Т. К. Мещерякова. – Вінниця : ВНТУ, 2015. – 47 с.

16. Методичні вказівки та завдання до проведення самостійної роботи з дисципліни «Економіка і організація виробництва» для студентів всіх спеціальностей. Ч. 2. / Уклад. Л. Д. Глущенко, Т. М. Пілявоз, М. В. Бальзан, Т. К. Мещерякова. – Вінниця : ВНТУ, 2015. – 54 с.

17. Методичні вказівки та завдання до проведення самостійної роботи з дисципліни «Економіка і організація виробництва» для студентів всіх спеціальностей. Ч. 3. / Уклад. Л. Д. Глущенко, Т. М. Пілявоз, М. В. Бальзан, Т. К. Мещерякова. – Вінниця : ВНТУ, 2015. – 51 с.

18. Методичні вказівки та завдання до проведення практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Економіка підприємства» для студентів всіх спеціальностей / Уклад. М. В. Бальзан, Т. М. Пілявоз, Л. Д. Глущенко. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 108 с.

19. Методичні вказівки до виконання курсової роботи «Організація і планування виробничої ділянки» з дисципліни «Організація і планування виробництва» для студентів спеціальності «Менеджмент організацій» / Уклад. В. В. Кавецький, В. О. Козловський., [3-тє вид., перероб. і доп.]. – Вінниця : ВНТУ, 2009. – 80 с.

20. Глущенко Л. Д. Практикум з дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» для студентів спеціальності 7.06030101 «Менеджмент організацій та адміністрування». Ч. 1 : практикум / Глущенко Л. Д., Пілявоз Т. М., Бальзан М. В. – Вінниця : ВНТУ, 2015. – 64 с.

21. Глущенко Л. Д. Практикум з дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» для студентів спеціальності 7.06030101 «Менеджмент організацій та адміністрування». Ч. 2 : практикум / Глущенко Л. Д., Пілявоз Т. М., Бальзан М. В. – Вінниця : ВНТУ, 2016. – 60 с.

Ресурси мережі Інтернет

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>.

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.

3. Кодекс законів про працю України / Кодекс від 10.12.1971 № 322-VIII [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

4. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців /Закон від 15.05.2003 № 755-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/755-15>
5. Про оплату праці / Закон від 24.03.1995 № 108/95-ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>
6. Офіційний сайт Верховної ради України // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws>.
7. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України // Режим доступу: <http://msp.ark.gov.ua>.
8. Офіційний сайт Державної регуляторної служби України // Режим доступу: <http://dkrp.gov.ua>.
9. Офіційний сайт Державної служби статистики України // <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
11. Офіційний сайт Державної Комісії з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ssmc.gov.ua>.
12. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org>.